

A harcoló erők és a hadtáp arányáról

Deák Péter alezredes

A korszerű technikai eszközök harcjárművek, rakétaeszközök, a megnövekedett tűzerejű tüzérség — harcászati és technikai jellemzőik következtében — az anyagi szükségleteket és ennek során jelentkező anyagfogyasztás mérvét növelik meg.

A képlet *leegyszerűsítve így fogalmazható*: több és korszerűbb technika — nagyobb mennyiségű tartalékolandó anyag — több szállító eszköz vagy kapacitás — nagyobb számú és méreteiben is terjedelmesebb ellátó aleggység.

A technikai forradalom, illetve a technikai fejlődés az eszközök kiszolgálására hivatott személyek és rendszerek tömegét jelentősen megnöveli és ez nem csupán a fegyveres szervezetekre vonatkozik.

Társadalmi méretekben nő a szolgáltatásokkal szemben támasztott igény. A szolgáltató ágazatokban tevékenykedő személyek száma, a szolgáltató ágazatokban felhasznált energia, tehát a kifejezetten nem effektív, nem termelő (nem harcoló), de nem is termelést (harcot) biztosító szféra mind szocialista, mind tőkés viszonylatban folyamatosan emelkedik. A fegyveres szervezetek, mint társadalmi jellegű, s társadalmi szférába tartozó rendszerek nem vonhatják ki magukat e törvényszerű tendencia alól.

Az új technikai eszközök azonban nem pusztán önmagukban növelik meg az anyagi biztosítás feladatait, hanem — elsősorban — a harc természetére gyakorolt hatásuk útján.

A manőverezés térben és időben folyik, a harcselekményeket, a csapatok tevékenységét időben és térben húzza szét. Griбанov¹ megállapítja, hogy „A tér mint a távolság tényezője, a szállítási feladatok megoldására fogja a legnagyobb hatást gyakorolni”. Valóban az ellátó csapatok elhelyezésében, lépcsőzésében, az úthálózat hosszában megnövekedő távolságok megnövelik a szállítási feladatot, a megnövekedett térrel az időszükséglet is megnövekszik. Herman Talle nyugatnémet szerző az USA délvietnami hadtápját dicsőítő tanulmányában² ezt írja: „Minden logisztikus

¹ Griбанov: Az idő és tér tényezőinek hatása a hadtáp munkájára. Armejszkij Pregled 1969. 10. kéziratos fordítás. HM tudományos kézikönyvtár.

² Ismeretlen eredetű kéziratban tanulmányozható.

ismeri azt a törvényt, mely szerint egy hadsereg ütőereje, hatékonysága az ellátási utak megnövekedésével csökken.”³

A Nagy Honvédő Háború története is számtalan példát szolgáltat, hogy a csapatok gyors előretörése, a vártnak megfelelő, vagy azt túlhaladó sikere az ellátó vonalak meghosszabbodását, a bázisok leszakadását és a további hadművelati hatékonyság csökkenését eredményezte.

A kérdés részletesebb elemzése érdekében induljunk ki abból, hogy az anyagi biztosítás feladata a csapatok szükséges anyagokkal, *kellő időben történő ellátása*.

A kellő időben megfogalmazás a harc vagy a harccal kapcsolatos egyéb tevékenységek közepette változó, így ezt elvi mértéknek kell tekinteni. Az elvi megállapítás mögött azonban azt tárjuk fel, hogy mi az az általános kritérium, amely ezt a bizonyos „kellő” időt mindig befolyásolja és mindig meghatározza. Véleményem szerint itt arról az időről van szó, mely alatt a csapatok készletei a harc szempontjából kritikus szintre csökkennek le. Tehát a csapatok anyagokkal való ellátása *kellő időben* azt jelenti, hogy legkésőbb addig az időpontig kell a folyamatot befejezni, amelyben a kritikus készletcsökkenés bekövetkezik.

Igyekezünk idődimenzióban kifejezni ezt a folyamatot, ezért szimbolizáljuk:

T_{ag} = anyagi biztosítás folyamata.

Miután a csapatok készletének kritikus mennyisége általában egy bizonyos időszak után alakul ki, a kritikus mennyiség elfogyasztásának időszakát jelöljük:

T_{krf} = kritikus fogyasztás időtartama.⁴

Azt az elvet, hogy az anyagi biztosítás feladata a csapatok kellő időben való ellátása, tehát úgy fejezhetjük ki, hogy:

$T_{ag} < T_{krf}$.

Ha a hatékonyságot biztosítani akarjuk, mindenképpen meg kell legyen a megfelelő időhözag a T_{ag} és a T_{krf} között.

Milyen módon tudjuk biztosítani, hogy T_{ag} minden esetben kisebb legyen a T_{krf} -nél? Nyilván úgy, hogy vagy az anyagi biztosítás folyamatára szánt időt csökkentjük, vagy a kritikus fogyasztás időtartamát növeljük meg.

Az előbbieknél számos módja van. Az extenzív utak közé tartozik a szállító gépjárművek számának növekedése, új rakodó gépek beállítása, a gépjárművezetők váltásos rendszerének biztosítása, melyek mind a T_{ag} végrehajtására hivatott szervezetek tömegének bizonyos fokú növelésével járnak. Vannak persze intenzív tényezők is, melyeket a későbbiekben fogok vizsgálni.

³ Talle Napóleon és Hitler példáját hozza fel, de gondosan kerüli azokat, melyek a II. világháború nyugat-európai hadszínterére voltak jellemzőek 1944–45-ben.

⁴ Hasonló szimbólumokat Vajszman a vezetés hatékonyságával kapcsolatban alkalmaz. „A hatékonyságról, mint a csapatvezetés minőségének alapvető kritériumáról” c. tanulmányában. Voennaja Műszl. 1972. 10. sz. 40–45. old.

Hogyan növelhető a T_{krf} ?

Ennek kapcsolatban kijelenthetjük, hogy a T_{krf} nagyságát a harc intenzitásának, valamint mozgó és kiegészítő készletek mennyiségének egymáshoz való viszonya fejezi ki. T_{krf} elsősorban a szállítandó készletek emelésével növelhető.

Tehát akár a T_{ag} csökkentésének, akár a T_{krf} növelésének útjait keressük, extenzív megoldások (ezeket sohasem lehet teljesen kizárni) az anyagi biztosításra hivatott erők számának növekedését eredményezik.

Felvetődik azonban a kérdés, meddig növelhető mechanikusan az anyagi biztosítás végrehajtására hivatott egységek és alegységek szállító eszközeinek száma, azaz a szervezetek tömege?

Ezzel kapcsolatban két alapvető, egymással szemben álló tendencia figyelhető meg:

Mind jobb arányok kialakítását célzó törekvés a harcoló és ellátó állomány között, a harcolók maximális mozgékony-sága és hatékonysága érdekében.

A harci-technikai eszközök tartós önállóságát mind nagyobb készletek képzésével, az ehhez szükséges járművek számának növelésével biztosító törekvés.

Zsernoszek professzor, a hadtudományok doktora a következőket írja: „A csapatok teljes gépesítése és az automatikus fegyverrendszerek beállítása — mint ismeretes — az anyagi ráfordítások emelésével, a munkák terjedelmének növelésével jártak, ezek pedig összefüggésben vannak a csapatok hadtápbiztosításával. Mindezek eleve meghatározzák a hadtárendszer és a hadtápbiztosítási eszközök *állandó* növekedésének tendenciáját. (Kiemelés tőlem — szerző.) Az ezzel ellentétes irányzat, mely a csapatok mozgékony-ságát, manőverező képességét növelni igyekszik, olyan irányban hat, hogy a csapatok nem harcoló részének csökkentését szorgalmazza”,⁵ melyet leegyszerűsítve úgy fogalmazhatunk: a hadtá-, leszűkítve: az anyagi biztosításra hivatott szervezet *mint tömeg* antimozgékony-ságot jelent, a csapatok mozgékony-sága ellen ható tényező, ugyanakkor mint szállítótér és egyben anyagtároló terület a hatótávolságot növeli.

A nemrégiben lefolytatott gyakorlatok bebizonyították, hogy egyes kötelékek, pl. a gépesített-lövész zászlóaljak eszközeinek és járműveinek növelése vagy az előljáró járműveiből történő erőteljes megerősítése, következményeiben a szándék ellentétében csapott át. Kapus Gyula alezre-des valóban közvetlen gyakorlati tapasztalatok alapján írja „Az elsőlépcső zászlóalj mögött például 15—20 gépkocsiból álló hadtáposzlop menetel, kitéve az ellenség közvetlen tűzcsapásainak, gátolva a harcoló alegységek mozgását, manővereit”.⁶

A gépesített-lövész zászlóalj hadtápjá 6 teherkocsiból és ezzel együtt 5 utánfutóból, a segélyhely gépkocsijából, a kar-

⁵ Zsernoszek vörgey.: A hadtápbiztosítás feladatainak optimális megoldásának feltételeiről. Voennaja Müszl. 1969. 1. sz. 130. old. (oroszul).

⁶ Kapus Gyula alez.: Az új harci-technikai eszközök és szervezeti változások kihatásai a harc hadtápbiztosításának elveire és módszereire. Hadtápbiztosítás, 1972. 1. sz.

bantartó gépkocsiból áll, gyakorlati magába foglalja a gépesített lövés századok 3 db járművét, továbbá a zászlóaljtorzs és a közvetlenek egy-két eszközét. Mindehhez járulhat a harckocsi-zászlóalj egy-három szállítógépkocsija (a megerősítő harckocsi-század anyagaival) és a gépesített-lövész ezred által megerősítésre adott 2—4 db gépkocsi.

Az ilyen nagytömegű hadtáp alegység oszlopa az ellenség tüzének hatása alatt elérheti a másfél — két kilométert is, széttagolt elhelyezése pedig a harcrend mögött 10 hektárnyi területet igényel. Mindez a szétbontakozott századok harcrendjével, a zászlóalj tüzérsséggel, a zászlóaljat támogató ezred harcrendi elemekkel, a vezetés szerveivel a zászlóalj harcrendjét 4—5 km mélységre növeli, ilyen mélységig zárja le az ezred sávja közepén húzódó esetleg egyetlen utat és lehetlenné teszi a különböző harcrendi elemekkel való gyors manőverezést. Ha a mozgékonyt gátló eszközöket hátsóbb tagozatokba vonjuk össze, a probléma nem zászlóalj, hanem ezred, vagy hadosztály viszonylatban jelentkezik.

Azonban nem csupán a csapat mozgékonyságáról van szó. A mértéketlenül megnövekedett ellátó alegység éppen azt a célt nem tudja megvalósítani, ami miatt a készleteit megnövelték. Ugyanis minél nagyobb e hadtáp tömege, annál kevésbé képes hozzáférni a harceszközökhöz, annál nagyobb lesz a leszakadási távolság, csökken a saját mozgékonytsága.

Ennek szemléltető példáját bizonyította a „Vértess” gyakorlat (1968.). Amíg a harckocsi-zászlóalj teljes hadtápjára szabályos rendben megkísérelte követni a nagy ütemben előretörő alegységeket, a harcrendtől való leszakadásban elérte a 12 km-t is. A tüzelőkészítés után a nap végéig a zászlóalj-segélyhely egyetlen egy sebesültet sem tudott felvenni. A második harcnapon, amikor a zászlóalj hadtáp első lépcsője csak a segélyhelyből, a harckocsi vontatóból és egy tehergépkocsiból állt, úgyszólván szüntelenül a harcrend közelében tudott előre mozogni.⁷

Az arányoknak a nem harcoló (nem csupán hadtáp) erők javára való eltolódásának az e szervezetekben meglevő belső, immanens motívumai is vannak. Általánosan figyelt jelenség, hogy az adminisztratív, nem közvetlenül harcoló (vagy termelő) apparátus folyamatosan növekszik. Vezető szervek vonatkozásában ezt „Parkinson törvénye”, vagy „Parkinson-kór” néven is emlegetik.

A belső okok, melyek a hadtápszervek burkolt, vagy nyílt, de folyamatos gyarapodását előidéznek, abból erednek, hogy a *kiszolgáló szervezet* saját érdekében, illetve a hatékonyság mind magasabb foka érdekében állandóan új és új célokat tűz a *kiszolgáló szervezetek* elé.

E célok egyrészét eljárási korszerűsítéssel, más részét azonban a más területen nélkülözhető munkaerő, személyi állomány elvonásával, átcsoportosításával oldják meg.

⁷ A szerző személyes tapasztalata, publikálva „Egy megfigyelő tapasztalatai” címen a Hadtápbiztosítás 1969. évi „T” számában.

Béke időszakban a feladat a harcészültség, a kiképzés, a szolgálati- és életkörülmények fokozottabb biztosítására irányuló törekvés. A morális elismerésre törekvő ellátó szervezet belső motívumoktól vezetve az elé állított feladat mind nagyobb értékű, sok esetben reprezentatív megoldására törekszik.

Megfigyelhetjük tehát, hogy bizonyos időn belül a kiszolgáló szervezetek vagy kiszolgáló munkával foglalkozó személyek száma önmagától gyarapszik, eljárási átszervezésekkel, hatékony rendszabályokkal kell visszaállítani az egyensúlyt.

Következtetések:

A felsorolt megállapítások azt igazolják, hogy a hatótávolság növekedésével a harcoló és hadtáp erők közötti arányok a csapatok mozgékonyasága szempontjából látszólag kedvezőtlenül, az anyagi biztosítás szervezeteinek növekedése irányában változnak. Az ezzel kapcsolatos törvényszerűséget Dudek dd.-tbk. lengyel szerző meg is fogalmazza: „Nem valószínű, hogy az arányok eltolódásának folyamata már véget ért volna; az új fegyverek és eszközök megjelenésével újabb ellátó és kiszolgáló hadtápelemek szervezése válik szükségessé. A hadtáp szervek méreteinek növekedése a hadseregek korszerűsödésének folyamatát kísérő jelenség.”⁸

Miután e törvényszerűségnek a csapatok harca szempontjából negatív következményei is vannak, rendkívül fontos helyesen megítélni azokat az arányokat, melyek optimálisak.

„Napjainkban a hadtáp nem csak fejlődik és korszerűsödik, hanem keressük a leoptimálisabb viszonyt a harcoló és kiszolgáló erők között.” (Golusko.)⁹

Keresnünk kell tehát azokat az utakat, ellenható tényezőket, melyek lehetővé teszik az anyagi biztosítás szervei részére, hogy a reájuk háruló feladatot a legkisebb, a csapatok mozgékonyaságát legkevésbé gátló szervezetekkel oldják meg. Ezért a szervezetek kialakításánál az alábbi elveket kell érvényesíteni:

A) A szervezet legyen alkalmas a T_{ag} (anyagi biztosítási folyamat) idejének intenzív jellegű csökkentésére, azaz az anyagáramlás gyorsítására. Ennek érdekében:

— a csapathadtáp különböző tagozatain és a hadműveleti hadtáp alsó tagozatán szervezetileg hasonló, az általános modellt tekintve azonos, technikai felszereltségben megközelítő követelményeket kell létrehozni, a rakományképzés egységes gyakorlatának biztosítása és ezzel a rakodások számának csökkentése miatt;

— szervezeti kereteket kell biztosítani a rakodás gépi berendezéseihez, konténerizációs eszközöknek, önrakodó gépjárműveknek, csomagoló eszközöknek és lehetőséget kell adni ezek komplex felhasználására, közös struktúrális elemekbe való összehozására;

⁸ Obedzienski: Id. mű. 109. old.

⁹ Golusko prof., a hadtudományok doktora: A szárazföldi csapatok hadtápjá napjainkban. Till i Sznabzsenyje. 1970. 5. sz., kézirat ford. MN Hadtudományi Könyvtár.

— a szállító-ellátó alegységek belső felépítése, tagozódása olymértékben kell megfeleljen a rugalmasság követelményeinek, hogy biztosíthatók lehessenek az anyagáramlást nagymértékben megnövelő újszerű, mozgékony anyagátadási, eljárási formák, módszerek.

B) A szállító-ellátó szervezetek hatékonyságának növelése érdekében állandóan napirenden kell tartani a műszaki fejlesztést, a technikai bevezetések olyan irányú alakítását, hogy az anyagi biztosítás, nagyobb effektivitása következtében mind kevesebb számú eszközt, a magasabb automatizáltsági fok következtében, mind kevesebb kezelőszemélyzetet igényeljen.

A fegyveres erők, azok alapvető szervei — a csapatok, harci szervezetek — lényegében két összetevőből állnak. „Az ember és a haditechnika — ez a két legfőbb összetevője a fegyveres erők harcászultságának.”¹⁰ Minden struktúra lényegében az emberek és haditechnika egymáshoz való viszonyát fejezi ki. Az adott szervezet, az adott rendszer fejlettségét a termelő erők állapotának megfelelően tehát elsősorban az ember és haditechnika aránya fejezi ki.

Igy tehát egy harci szervezet, vagy csapat fejlettségét, anyagi biztosításának hatékonyságát, elsősorban a következő arányok alapján vizsgáljuk:

haditechnika : ember
haditechnika : kiszolgáló technika
kiszolgáló technika : kiszolgáló személyzet.

Megállapíthatjuk, hogy e hatékonyságot kifejező hányadosok növekvő tendenciát kell mutassanak.

Szimbolizáljuk például a szükséges tüzerőt x_t -vel, ebben az esetben számunkra helyes arányokat adhatnak az alábbi törtek:

$$\frac{x_t}{fő_{1945}}; \frac{x_t}{fő_{1946}}; \frac{x_t}{fő_{1970}}; \dots \frac{x_t}{fő}$$

ahol a nevezőben egyaránt számításba vesszük a tüzeszkozt kiszolgáló, a löszert kezelő, illetve szállító erőket is. Nyilvánvaló, hogy minél magasabb lesz a tört értéke, annál nagyobb a hatékonyság és ez esetben a szervezet korszerűségét ez, és nem a tüzerek és szállítók aránya szabja meg.

Ha ezt kizárólagosan az anyagi biztosításban részt vevő személyek arányára akarjuk kivetíteni, akkor a fajlagos löszertfelhasználást L_{tj} -ként szimbolizálva az alábbi összefüggést állíthatjuk fel:

$$\frac{x_t \cdot L_{tj}}{\text{htp. tömege}} < \frac{x_t \cdot \lambda L_{tj}}{\gamma \text{ htp. tömege}}$$

λ és γ egyaránt a technikai fejlődés tendenciájából eredő csökkenési tényező. A hadtáp tömegének aránya, azaz hatékonysága akkor javul, fejlődik, ha $\lambda < \gamma$.

¹⁰ Minden lehető eszközzel növelnünk kell a Szovjet Fegyveres Erők felkészültségét. Voennaja Müszl. 1972. 1. sz. 8. old.

A csapathadtáp műszaki-technikai fejlesztését illetően tehát alapelvnek számít, hogy a *hadtáptechnika fejlettsége, magasabb színvonala eleve az anyagi biztosítás nagyobb határfokát jelenti.*

A hadtáptechnika konstrukcióját és kivitelét illetően *a harci technika*hoz igazodik éspedig két vonatkozásban:

— A haditechnika igénye adja meg a kiszolgálási követelményt, a hadtáptechnikai eszközök fejlesztése tehát nem öncélú.

— A hadtáptechnikai eszközök alapkoncepciójukban azonosak vagy megközelítők kell legyenek a haditechnikával, annak adott műszaki színvonalával.